

Огляди літератури, оригінальні дослідження, погляд на проблему, **ювілеї**

Ювілеї

ПАМ'ЯТІ УЧИТЕЛЯ ДО 115-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТА 25-РІЧЧЯ З ДНЯ СМЕРТІ ПРОФЕСОРА ОНИСИМА ТИМОФІЙОВИЧА ХАЗАНОВА

IN MEMORY OF A TEACHER TO THE 115TH ANNIVERSARY FROM THE BIRTHDAY AND 25TH ANNIVERSARY FROM THE DEATH OF THE PROFESSOR ONYSYM KHAZANOV

**ХАЗАНОВ ОНИСИМ ТИМОФІЙОВИЧ
(1903–1993)**

*Люди, які відійшли у вічність, живуть у країні спогадів
і залишаються живими доти, поки ми згадуємо про них
(Моріс Метерлінк, Лауреат Нобелівської премії)*

Ось і відшуміли фанфари святкування 60-річчя з дня заснування alma mater – Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського. Добрим словом вшанували перших вчителів, які заклали фундамент подальшого зростання і процвітання нашого вузу. В числі інших заслужену шану віддали професору, завідувачу кафедри патологічної анатомії, представнику Ленінградської (тепер Санкт-Петербурзької) школи патологів Онисиму Тимофійовичу Хазанову. Він залишився у їхніх спогадах як справжній науковець, цікава, небуденна особистість, педагог високого гатунку. Професору були притаманні багатогранність і глибина наукових інтересів, такі прекрасні людські якості як шляхетність, поважне ставлення до людей, висока відповідальність та працездатність, завдяки яким він отримав визнання в наукових колах. Як відомий патолог, Онисим Тимофійович брав безпосередню участь в роботі всесоюзних і республіканських з'їздів, головував на клініко-патологоанатомічних конференціях.

Він не лише читав курс патологічної анатомії, передбачений програмою, а й уміло вплітав у лекції приклади з практики, власні трактування морфологічних спостережень і теоретичних положень визначних вчених О. І. Абрикосова, І. В. Давидовського, М. В. Скліфосовського, Ю. Ю. Дженалідзе, П. С. Сіповського, Д. С. Саркісова, впливав на свідомість студентів, формував їх переконання. Вони поволи ставали іншими, маючи перед собою приклад високого професіоналізму, інтелігентності, шляхетності, мудрості, стриманості і виваженості. Гарні чіткі інтонаційні переливи голосу, спокійна і впевнена манера викладу, стриманість у жестах створювали атмосферу, яка мала всі ознаки академічної; її доповнювала добра аура самого лектора. Все це було віддзеркаленням його участі в літературному гуртку військово-медичної академії. За розповідями Онисима Тимофійовича, його члени писали прозові та поетичні твори, декламували колегам, дискутували і дослухалися критичних зауважень. Щоденно вранці

професор прогулювався понад озером, обдумував зміст лекції або теми нової наукової розробки. Мені випала честь слухати лекції професора студентом III курсу. Лекційний курс професор читав особисто. Всі аспіранти, асистенти і доценти кафедри зобов'язані були не тільки прослухати лекцію, а й висловити свою думку щодо нових наукових положень, а також допущених помилок. Якщо не було зауважень, то вважалося, що ви на лекції не були присутні.

Одного разу після лекції, яка стосувалася патоморфології компенсаторно-приспосувальних процесів, я звернувся до нього з проханням про дозвіл працювати в науковому гуртку кафедри. Онисим Тимофійович запитав, що саме мене цікавить. Я відповів, що хочу вивчити патоморфологію посмугованих м'язів при поліомієліті. Хазанов О. Т. не підтримав цієї ідеї, зауваживши, що смертність хворих на поліомієліт залишилася в минулому. На його думку, бажано вивчити компенсаторно-приспосувальні зміни посмугованих м'язів при хронічній правошлуночковій серцевій недостатності. Свої перші дослідження в цьому напрямку я виконав за керівництва інтелігентної, ерудованої, мудрої і доброзичливої людини – доцента Л. М. Давидової. В результаті цей матеріал, із вказівкою на моє авторство, професор виклав у монографії «Патологическая анатомия и некоторые вопросы патогенеза легочного сердца».

Онисим Тимофійович і понині залишається в пам'яті наукової спільноти, зокрема й завдяки своїм численним статтям, монографіям і посібникам. При написанні наукових праць він був вимогливим не тільки до себе, а й до співробітників кафедри. Пригадую, як прискіпливо і виважено він корегував статті. На наступний ранок потрібно було її подати віддрукованою на друкарській машинці із врахуванням усіх зауважень. На ранок починалася нова корекція тексту. І так декілька днів поспіль. Одного разу я не витримав і запитав скільки ж можна ще правити. Відповідь була така: «Лев Толстой переписував «Війна і мир» сім разів, а ти не Лев Толстой». Враховуючи його ідею та корекцію тексту, я включав його як першого співавтора. Але він викреслював своє прізвище із списку авторів, обґрунтовуючи це тим, що це його обов'язки як завідувача і професора. А ще він запровадив такий звичай: кожного понеділка я повинен був відзвітувати, який художній твір або наукову статтю прочитав, і висловити свою думку щодо прочитаного.

Народився Онисим Тимофійович 28 серпня 1903 року в Смоленську, в родині дрібного торговця. Після завершення навчання в гімназії вступив у державний інститут медичних знань, який закінчив у 1928 році. Займатися патологічною анатомією

почав ще в студентські роки під керівництвом професора Ф. Ф. Сисоєва. Після закінчення інституту працював дільничним лікарем в Шугозерському (тепер Тихвинський) районі Ленінградської області і прозектором Обухівської лікарні (1930–1934 рр.). В інтернатурі навчався (1930–1932 рр.) в патологоанатомічному відділенні лікарні імені Боткіна – однієї із найбільших лікарень Ленінграда, під керівництвом Ф. Ф. Сисоєва і Б. Ф. Малишева. Одночасно з 1932 по 1940 рік обіймав посаду асистента кафедри патанатомії III Ленінградського медичного інституту, якою керував проф. С. С. Вайль. У наступні роки, з 1940 до демобілізації в 1954 році, вся його наукова і практична діяльність була пов'язана із військово-морською медичною академією: асистент, доцент (1946); професор (1948); полковник медичної служби (1950), завідувач кафедри патанатомії і одночасно начальник 606-ї патологоанатомічної лабораторії Тихоокеанського флоту. В 1947 році йому було присуджено науковий ступінь доктора медичних наук за матеріалами монографії «Патологическая анатомия и патогенез хронической неспецифической пневмонии». В 1948 році ця монографія була відмічена премією на конкурсі з узагальнення медичного досвіду під час війни 1941–1945 рр. Після демобілізації працював головним позаштатним патологоанатомом Архангельської області (1954–1956 рр.), головним патологоанатомом п'ятого військово-морського тихоокеанського флоту (1953–1954 рр.) і завідувачем кафедри патанатомії Архангельського медичного інституту (1954–1956 рр.).

Багаторічна (1960–1972 рр.) науково-педагогічна діяльність професора О. Т. Хазанова пов'язана із роботою в ТДМІ на посаді завідувача кафедри патологічної анатомії, яку він прийняв після від'їзду на постійне місце проживання в Одесу першого завідувача, доцента М. Й. Вальчука. Уся наукова і організаційна енергія Онисима Тимофійовича була спрямована на поповнення кафедри новими науковими кадрами, організацію патологоанатомічної служби області, створення наукового товариства патологоанатомів Тернопільської та Хмельницької областей, удосконалення навчально-наукового процесу.

Наукові інтереси Онисима Тимофійовича були спрямовані на опрацювання питань патанатомії хвороб легень (насамперед хронічних обструктивних), легеневого серця, патологоанатомічної діагностики інфекційних хвороб, вегетативної автономної нервової системи, туберкульозу, вогнєпальних поранень, питань організації прозекторської справи. Він описав морфогенез легеневого серця при туберкульозі, вадах серця і визначив роль скелетних м'язів і діафрагми в регуляції кровообігу за умов патології.

Огляди літератури, **оригінальні дослідження**, погляд на проблему, ювілеї

Онисим Тимофійович Хазанов – автор близько 130 наукових праць із різних розділів патанатомії, у тому числі 6 монографій і 2 посібників. Основними науковими працями є «Патологическая анатомия и патогенез хронической неспецифической пневмонии» (1947), «Хронічна неспецифічна пневмонія» (1964), «Патологоанатомическая характеристика важнейших заболеваний легких» (1965), «Патологическая анатомия и вопросы патогенеза легочного сердца» (1971), «Руковод-

ство по патологоанатомической диагностике важнейших инфекционных заболеваний человека» (1980), «Руководство по секционному курсу» (останнє 3-є його видання 1984 р.).

Після виходу на пенсію О. Т. Хазанов деякий час жив у м. Ленінграді, брав активну участь у роботі Ленінградського патологоанатомічного наукового товариства. Згодом виїхав на постійне проживання до дочки в Ізраїль. Помер у 1993 році в м. Тель-Авів (Ізраїль).

Бібліографія: Архів патології. – 1964. – Т. 26, №1. – С. 91–92.

Зубрицкий А. Н. Памятные даты патологоанатомов России 2018 года / А. Н. Зубрицкий. – Смоленск, 2018. – 236 с.

Я. Я. Боднар